

Vastgesteld door de raad op 10 november 2003.

De raad van de gemeente Heerenveen,

Overwegende dat het, op grond van de dualisering van het lokale bestuur en gezien de verordeningen op grond van de artikelen 212 tot en met 213a van de gemeentewet gewenst is regels vast te leggen voor de verantwoordelijkheidsverdeling tussen gemeenteraad en burgemeester en wethouders,

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 24 september 2003,

BESLUIT:

vast te stellen de volgende:

BUDGETREGELS

Artikel 1. Budgetverstrekking

1. De raad stelt jaarlijks het budget per programma in de programmabegroting ter beschikking aan het college.
2. De programma's kunnen inhoudelijk een meerjaren karakter hebben maar verdeling van het verwachte verloop van de uitgaven en inkomsten naar jaarschijven is verplicht. Budgetverstrekking aan het college voor het volgende uitvoeringsjaar vindt jaarlijks plaats bij de programmabegroting op basis van de (bijgestelde) jaarschijven.
3. Binnen de jaarschijven van een programma zijn alle te verstrekken budgetten in de vorm van uitgaven en inkomsten opgenomen (inclusief begrote toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves en voorzieningen) alsmede de financiële doorrekening van reeds verstrekte budgetten met een doorwerkend karakter. In de programmabegroting is verder een lijst opgenomen van de verwachte standen van reserves en voorzieningen aan het begin en einde van het begrotingsjaar. Verstrekking van investeringskredieten maakt geen onderdeel uit van de programma's met uitzondering van vervangingsinvesteringen. Deze laatste worden afzonderlijk opgenomen op de lijst van vervangingsinvesteringen in de programmabegroting. De lasten van vervangingsinvesteringen zijn te allen tijde per programma doorgerekend in de programmabegroting.
4. Het college is per programma aanspreekbaar en verantwoording verschuldigd voor de uitvoering van het vastgestelde beleid, voor de in dat kader overeen gekomen prestaties en voor de aan hem toevertrouwde budgetten.
5. Het college is bevoegd tot het aangaan van overeenkomsten tot levering van goederen, aanneming en /of verlening van diensten binnen het daartoe geautoriseerde budget.
6. Voor kredietverstrekking boven € 10.000 moet een afzonderlijk besluit genomen worden door de raad; het college kan echter om hem moverende redenen besluiten de raad te raadplegen over een lager bedrag.
7. Het college is verplicht om een productenbegroting op- en vast te stellen voorafgaande aan het begin van het uitvoeringsjaar. De raad kan kennis nemen van de productenbegroting.

Overgangsbepaling artikel 1:

Zolang nog geen programma-indeling is gekozen door de raad, kan voor de begroting vanaf het jaar 2004 gekozen worden voor productclustering zoals thans opgenomen in de beleidsbegroting.

Artikel 2. Budgetregels algemeen

1. Indien zich bij de uitvoering van vastgesteld beleid budgetoverschrijdingen en -onderschrijdingen voordoen, dan mag het college binnen de autorisaties schuiven met budgetten (budgetcompensatie), zonder toestemming te vragen aan de raad. Uitgangspunt is dat het primair gaat om de realisatie van de afgesproken output/ prestaties en dat er geen budgetoverschrijding binnen het programma ontstaat. Voor budgetcompensaties tussen de programma's is toestemming van de raad nodig, met als uitgangspunt dat de totale begroting niet overschreden wordt. In een bijlage bij de bestuursrapportages worden alle mutaties groter dan € 10.000 tussen de productramingen binnen één programma (mutatie binnen de autorisatie van het college) opgenomen.
2. In lijn met lid 1 mag het college geen verplichtingen aangaan die tot overschrijding van zijn budget leiden. Indien het college van mening is dat meer prestaties moeten worden geleverd dan is afgesproken dan wordt daartoe een voorstel aan de raad voorgelegd, waarin tevens de consequenties daarvan worden aangegeven.
3. Het college is verplicht een zodanige financiële administratie te voeren dat getrouw kan worden teruggerapporteerd aan de raad over de uitputting van de budgetten per programma en de gerealiseerde prestaties.

Artikel 3. Omgaan met mee- en tegenvallers

1. Het bepalen van de onder- en overschrijdingen vindt plaats op programmaniveau en binnen het totale krediet.
4. Tegenvallers (zowel niet-beïnvloedbare als beïnvloedbare) dienen door het college te worden opgevangen. Dat wil zeggen, dat portefeuillehouders de verantwoordelijkheid hebben primair te zoeken naar oplossingen binnen hun programma/portefeuille, indien zich tegenvallers voor (gaan) doen, of daarover binnen het college overeenstemming moeten trachten te bereiken.
5. Waar relevant en indien van tevoren door college en raad geaccordeerd, kunnen mee- en tegenvallers ten gunste respectievelijk ten laste van reserves en voorzieningen worden gebracht. Het afrekenen van mee- en tegenvallers op reserves wordt afzonderlijk geregeld in het kader van het opmaken van de jaarrekening.
6. Het dekken van tegenvallers met meevallers is slechts toegestaan binnen de grenzen van vastgesteld beleid en binnen het programma. Meevallers mogen niet worden aangewend voor intensiveringen van (bestaand) beleid.

Artikel 4. Afrekenregels

1. De afrekenregels hebben betrekking op alle budgetten. Het betreft afrekenregels op het programma.
7. Als het college de overeengekomen "productie" niet binnen het budget kan realiseren, moet zij dit tussentijds melden in de bestuurlijke rapportage aan de raad. Op deze afwijkingen zijn de budgetregels van toepassing.
8. Indien bij de jaarrekening blijkt dat de prestatie niet gerealiseerd is en het budget laat een onderschrijding zien, kan het college aan de raad een voorstel doen tot budgetoverheveling.
9. Indien achteraf blijkt dat de afgesproken productie niet is gerealiseerd, moet dit expliciet blijken uit de toelichtingen van de verschillende planning & controldocumenten. Deze toelichting moet voorzien zijn van een berekening van het benodigde budget om het volgend jaar alsnog de prestatie te leveren.
10. Om het efficiënt omgaan met personeelsbudgetten te stimuleren is een afdelingsreserve binnen de organisatie toegestaan. De afdelingsreserve is bedoeld voor het opvangen van incidentele tegenvallers en fricties in de bedrijfsvoering. De hoogte ervan wordt nader bepaald door de directie.

Artikel 5. Tussentijdse wijzigingen en de vastlegging hiervan

1. De budgetregels zoals hiervoor beschreven kunnen leiden tot tussentijdse budgettaire wijzigingen. Deze kunnen betrekking hebben op verschuivingen binnen de producten, tussen producten, tussen

programma's, maar ook als gevolg van onttrekkingen/ toevoegingen aan een reserve of door het opnemen van kapitaallasten als gevolg van het verstrekken van kredieten.

11. Tussentijdse budgetwijzigingen kunnen zich op verschillend niveau voordoen en hebben daarbij een eigen regime:
12. Voor budgetwijzigingen binnen het product geldt een meldingsplicht aan de portefeuillehouder.
13. Voor budgetwijzigingen op productniveau (tussen producten) is goedkeuring van het college nodig. De betrokken portefeuillehouder(s) doet(n) hiervoor op advies van de betrokken afdeling(en) een voorstel aan het college. Dit gebeurt in principe door middel van het opnemen van een beslispunt in de periodieke (management)rapportage aan de directie c.q. door de directie aan B en W. In de bestuursrapportage aan de raad wordt volstaan met een melding (zie ook lid 4).
14. Voor budgetwijzigingen op programmaniveau (tussen programma's) geldt dat goedkeuring door de raad noodzakelijk is. Door het meerjarige karakter van een programma is het uitgangspunt dat zich op dit niveau gedurende het jaar geen tussentijdse wijzigingen voordoen. Tussentijdse aanpassingen van de productenbegroting moeten vooral bezien worden in de context van de meerjarige programma's. Met het oog op integrale afwegingen is het uitgangspunt dan ook dat besluiten over meer of minder programmabudget uitsluitend ter gelegenheid van de bespreking van het meerjarenperspectief voorgelegd worden aan de raad.
15. Tussentijdse wijzigingen van de budgethoogte binnen het product worden door de budgethouder bijgehouden, maar niet verwerkt in een administratieve begrotingswijziging.
16. Tussentijdse budgetwijzigingen op productniveau binnen één programma worden verzameld en door middel van de bestuursrapportages periodiek gemeld aan de raad; deze wijzigingen worden verwerkt in een administratieve begrotingswijziging.
17. Tussentijdse wijzigingen van de budgethoogte op productniveau tussen programma's worden (zoals aangegeven in de bestuursrapportage) verwerkt in een begrotingswijziging die moet worden geautoriseerd door de Raad.

Artikel 6. Planning & Controldocumenten

1. In de P&C cyclus legt het college periodiek verantwoording af over het aan hem geautoriseerde budget. Onder de P&C cyclus wordt de gehele cyclus verstaan van beschikbaar stellen, volgen en verantwoorden van budgetten.
18. De gemeente Heerenveen kent de volgende P&C documenten:
 - a. Meerjarenperspectief
 - b. Programmabegroting (vanaf 2005)
 - c. Productenraming (tot 2005 beleidsbegroting geheten)
 - d. Jaarrekening op programmaniveau/bestuursrapportage (vanaf 2006, jaarrekening 2005)
 - e. Jaarrekening op productniveau/managementrapportage (tot jaarrekening 2005 de jaarrekening geheten)

Artikel 6.a. Meerjarenperspectief/ Programmabegroting

1. Het college stelt jaarlijks een meerjarenperspectief op, dat in juni aan de raad ter bespreking wordt voorgelegd.
19. In het meerjarenperspectief wordt een meerjarig financieel en ontwikkelingsbeeld geschetst en is rekening gehouden met de gegevens uit de 1e management/bestuursrapportage over de eerste vier maanden van het lopende jaar.
20. De raad legt in dezelfde vergadering waarin het meerjarenperspectief besproken wordt, zijn prioriteiten in de programma's voor aan het college.
21. De raad maakt met het college per programma afspraken over het moment waarop een programma inhoudelijk wordt geëvalueerd en geactualiseerd en over de commissies waarin de programma's worden besproken.
22. Geëvalueerde en geactualiseerde programma's worden tenminste voorafgaand aan de behandeling van het meerjarenperspectief en het raadsprogramma in de raad besproken.

23. Met de resultaten uit de bespreking van meerjarenperspectief en raadsprogramma stelt het college een programmabegroting op die ter vaststelling aan de gemeenteraad wordt aangeboden in oktober, voorafgaand aan het betreffende begrotingsjaar.
24. Met de vaststelling van de programmabegroting verleent de raad autorisatie over de budgetten ten behoeve van het in het begrotingsjaar te voeren beleid per programma, de te realiseren prestaties/ effecten en de beschikbare middelen.
25. Voor de opbouw en totstandkoming van de programmabegroting kan de raad in overleg met het college nadere richtlijnen verstrekken.
26. De verplichte paragrafen vanuit de comptabiliteitsvoorschriften 2004 maken onderdeel uit van de programmabegroting.

Artikel 6.b. De productenraming

1. Jaarlijks concretiseert het college de door de raad vastgestelde programmabegroting in een productenraming. Hierin wordt aangegeven met welke beleidsproducten, de daarin geconcretiseerde prestaties en beschikbaar gestelde budgetten het College de beleidsdoelstellingen van de raad wil realiseren.
27. De productenraming is de basis voor de afspraken tussen college en directie/ambtelijke organisatie.
28. De productenraming is een planning & controldocument tussen college en directie/ambtelijke organisatie dat niet ter besluitvorming wordt voorgelegd aan de raad.
29. In de productenraming wordt aandacht besteed aan de zaken die in de regels voor het opstellen van een afdelingsplan over de bedrijfsvoering zijn opgenomen, zoals bijvoorbeeld: risico's op operationeel niveau, de producten in de vorm van middelen, uren, prestatie, rechtmatigheid en doelmatigheidsvereiste, overall financiële paragraaf (verloop nadelig saldo), personeels- en organisatiebeleid en ziekteverzuim.

Artikel 6.c. Bestuurlijke rapportage (berap)

1. Het college stelt binnen twee maanden na het verstrijken van vierde resp. de achtste maand in een begrotingsjaar een bestuursrapportage (Berap) op en verstrekt deze uiterlijk einde van de zesde resp. tiende maand aan de Raad.
30. De Berap is een rapportage met aandacht voor de afwijkingen sinds de vaststelling van de programmabegroting en de oorzaak daarvan, en hoe getracht wordt deze te voorkomen, zonodig nieuwe maatregelen en planning, het vermelden van ontwikkelingen en dergelijke. De eerste Berap moet vooral gezien worden als een rapportage over de gang van zaken. Wel wordt op grond van geconstateerde en te voorziene (financiële) ontwikkelingen een vooruitzicht gegeven op de resultaten aan het einde van het jaar per programma.
31. De Berap bevat voor zover nodig concrete beslispunten voor de raad op de programma's.
32. In principe worden begrotingswijzigingen overeenkomstig art. 5 alleen opgevoerd bij de behandeling van de Berap.
33. De tweede Berap is een rapportage gericht op de afwijkende inhoudelijke en financiële ontwikkelingen sinds de vaststelling van de eerste Berap. De tweede Berap is vooral een vooruitblik op het resultaat (inhoudelijk en financieel) aan het eind van het jaar en dient een verwachting van dit eindejaarsresultaat te bevatten.
34. De derde Berap is (onderdeel van) de toelichting op de jaarrekening.
35. De Raad kan aanwijzingen geven voor de totstandkoming en opbouw van de Berap.

Artikel 6.d. De Jaarrekening en het jaarverslag

1. Na afloop van ieder jaar worden de jaarstukken opgesteld. Deze betreffen het jaarverslag en de jaarrekening. Deze worden uiterlijk 1 juni ter vaststelling aan de raad aangeboden.
2. De opbouw van de jaarstukken is gelijk aan die van de programmabegroting.

3. De jaarrekening is het financiële deel van de programmarekening en gaat in op de realisaties van het afgelopen begrotingsjaar.
4. De jaarrekening bestaat uit:
 - a. de programmarekening en toelichting
 - b. de balans en toelichting
 - c. een vergelijking met de verwachting van het eindejaarsresultaat uit met name de tweede Berap.
5. Het jaarverslag is het inhoudelijke deel van de programmarekening en gaat met name in op de uitkomsten van de programma's over het afgelopen begrotingsjaar. Het jaarverslag bestaat uit:
 - a. de programmaverantwoording
 - b. de paragrafen (naast de verplichte ook een bespreking van structurele ontwikkelingen die nog niet in de programmabegroting zijn opgenomen)
 - c. met een eventuele toevoeging van het burgerjaarverslag en het sociaal jaarverslag.

Artikel 7. Inwerkingtreding

Deze budgetregels treden in werking met ingang van 1 januari 2004.

Artikel 8. Citeertitel

Deze regels kunnen worden aangehaald als: "Budgetregels voor de verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden tussen gemeenteraad en burgemeester en wethouders voor budgettering en verantwoording".

Toelichting op de budgetregels van de gemeente Heerenveen

Algemeen

1. Inleiding

Naar aanleiding van de invoering van het dualisme en de daarmee gepaard gaande programmabegroting, is het noodzakelijk regels op te stellen waarmee de verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden van raad en college bij budgettering en verantwoording expliciet worden vastgelegd.

2. Duale verhoudingen

In de nieuwe, duale verhoudingen wordt ook een nieuwe wijze van begroten geïntroduceerd. De raad stelt de begroting vast op programmaniveau. De gedachte achter de nieuwe systematiek is dat de raad de kaders stelt en het college, binnen deze kaders, uitvoert.

De kaders stellen doet de raad door prioriteiten te stellen binnen de programma's. De gezamenlijke programma's vormen uiteindelijk de programmabegroting. In elk programma wordt aangegeven welke activiteiten moeten worden ondernomen, wat de beoogde effecten zijn en hoeveel dit mag kosten. Ook stelt de raad in zijn controlerende rol de jaarstukken vast; de jaarrekening krijgt dezelfde opzet als de begroting. Zo kan de raad vooraf kaders stellen en deze achteraf gebruiken om de uitvoering van het vastgestelde beleid te toetsen.

Het college gaat vervolgens als uitvoerder van beleid aan de slag om de programma's te vertalen in een productenraming. Het college bepaalt zelf de wijze waarop de doelen, die de raad gesteld heeft, bereikt gaan worden. Uiteraard moet dit binnen het gegeven budget plaatsvinden.

Er komen dus twee begrotingsdocumenten. Het eerste is de programmabegroting voor de raad die de kaderstellende en controlerende functie van de raad ondersteunt. Het tweede is een productenraming voor het college die de uitvoerende functie ondersteunt. Het onderscheid binnen de planning in een programmabegroting en een productenraming is tevens vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten. Er zou per 1 januari 2004 volgens de voorschriften moeten worden gewerkt. Door platform Vernieuwingsimpuls en de VNG is ook geadviseerd om reeds bij het samenstellen van de begroting 2003 te starten met het zoveel mogelijk ombuigen van de bestaande begroting naar een programmabegroting. In Heerenveen gaat een werkgroep uit de raad zich in het najaar van 2003 bezighouden met de vragen over de meest gewenste indeling van de programmabegroting, zoals hoeveel en welke programma's de raad wil gaan vastleggen, de opbouw van de programma's, de prioriteiten daarbinnen en de bijbehorende middelen.

In deze tijd wordt er tegelijk ambtelijk al wel gewerkt aan het invoeren van de (nieuwe) verplichte paragrafen. De programmabegroting zal verder gestalte krijgen bij de begroting 2005. Er zal echter nog wel een aantal jaren overheen gaan voordat deze nieuwe werkwijze vervolmaakt is.

Nu ook Heerenveen de weg naar een programmabegroting zal moeten inslaan, is het noodzakelijk ook de afspraken met betrekking tot het niveau van budgetverstrekking goed vast te leggen. Hiervoor zijn de budgetregels geschreven en hier gaat met name artikel 1 van de budgetregels nader op in.

3. Overgangsartikel budgetregels

In artikel 1 is voor 2004 een overgangsbepaling toegevoegd om de nieuwe budgetregels alvast te kunnen laten werken vanaf 2004. Er is dan nog geen sprake van programma's met de bijbehorende budgetten en prioriteiten in de begroting, maar de bestaande beleidsbegroting kan voor een deel die functie wel reeds vervullen en bovendien zal er vanaf de begroting 2004 al wel gewerkt worden met de nieuwe verplichte paragrafen.

4. Budgethouderschap

Wegens fluctuaties in inkomsten door het financiële beleid van het rijk, de aangevane verplichtingen, gegeven de doelstelling om voortdurend te streven naar efficiency binnen de gehele organisatie en de consequenties van de invoering van het dualisme, is het belangrijk de verantwoordelijkheden en bevoegdheden bij het beheer van de budgetten goed vast te leggen in budgetregels. Dat is voor wat betreft de verhouding tussen de raad en het college van burgemeester en wethouders in het algemeen gebeurd in artikel 2.

Voor de raad komt dit neer op het maken van afspraken hoe moet worden omgegaan met financiële mee- en tegenvallers, de afrekenregels en de vastlegging daarvan in begrotingswijzigingen. Deze zijn verwoord in de artikelen 3, 4 en 5 van de budgetregels.

Artikel 6 handelt over de planning en controlcyclus (P&C-cyclus).

Het jaar 2004 moet als overgangsjaar gezien worden. De bestuurlijke projecten en acties moeten nog worden doorgerekend, de programma's moeten nog worden geschreven en de ambtelijke organisatie zal moeten leren nog scherper om te gaan met de budgetregels. De budgetregels worden pas volledig effectief als tenminste één (meerjarenbegroting en) programmabegroting is gemaakt waarbij het college en de raad alle gelegenheid hebben gekregen om de budgetten voor de programma's te ijken.

Daarom is het wenselijk om de budgetregels per 1 januari 2004 in te voeren zodat ze in 2005 geïmplementeerd kunnen worden en de (management)rapportages kunnen worden aangepast op de toetsing van de werking van de budgetregels.

5. Meerjarenperspectief en raadsprogramma

De programmabegroting zonder financiële vertaling, wordt het raadsprogramma genoemd. Het is gewenst om dit raadsprogramma op te stellen in het voorjaar, omdat de bespreking van het meerjarenperspectief, waarin de financiële en andere te verwachten ontwikkelingen voor de daarop volgende jaren worden opgenomen, dan kan worden gecombineerd met de bespreking van het programma dat de raad opgenomen zou willen zien in de programmabegroting.

De financiële vertaling van de resultaten van deze bespreking vormen dan de basis van de in het najaar te bespreken en vast te stellen programmabegroting en biedt de raad de gelegenheid om te beoordelen of het college de wensen zoals in het voorjaar besproken, goed tot uitdrukking heeft gebracht in die begroting. Overigens is het uitgangspunt dat ook de programma's worden opgesteld voor meerdere jaren. De budgettaire kaders voor de besteding van de middelen en de daarbijbehorende prestaties worden uiteraard per begrotingsjaar in jaarschijven uitgewerkt. Zo kan de raad deze kaders minimaal eens per jaar bijstellen.

6. Naleving wettelijk kader

De budgetregels passen in de wettelijke kaders van de gemeentewet (artikel 147) zoals aangepast ten behoeve van de invoering van het dualisme, binnen de kaders van de Wet dualisering gemeenten en de nieuwe comptabiliteitsvoorschriften 2004.

Artikelsgewijze toelichting op de budgetregels van de gemeente Heerenveen

Artikel 1 Budgetverstrekking

Verschijningsvormen van een budget zijn:

1. het budget voor baten en lasten (inclusief begrote toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves en voorzieningen) in de programmabegroting
2. een krediet.

Voor het verstrekken van kredieten – groter dan € 10.000 - is altijd een afzonderlijk raadsbesluit (en dus ook het vaststellen van een begrotingswijziging) noodzakelijk.

Anders dan in het verleden, zal dat krediet echter gevraagd worden op basis van de gebleken uitvoeringskosten, dus achteraf, als bijvoorbeeld eerst de aanbesteding heeft plaatsgevonden.

Daarmee wordt voorkomen dat kredieten te ruim of te krap worden gevraagd omdat de invloed van de marktwerking niet bij voorbaat duidelijk is, hetgeen achteraf weer moet worden gecorrigeerd.

Lasten (kapitaallasten) die vrijvallen als gevolg van het volledig afschrijven op een verstrekt krediet vallen vrij ten gunste van de algemene middelen en dus niet ten gunste van een programma.

Artikel 2 Budgetregels algemeen

Dit artikel regelt de basis vrijheidsgraden van het college. Uitgangspunt is dat het college binnen de autorisaties mag schuiven met budgetten, zonder toestemming te vragen aan de mandaatgever. Op deze manier ontstaat een mogelijkheid om in reactie op wijzigende omstandigheden de wijze van besteding van het budget aan te passen teneinde een optimaal productresultaat te behalen.

Indien budgettair geschoven wordt tussen de producten binnen één programma is geen toestemming van de raad nodig. Voor budgetcompensaties tussen de programma's is wel toestemming van de raad nodig.

Lid 2 is met name opgenomen om te kunnen reageren op maatschappelijke ontwikkelingen en wijzigingen in bijvoorbeeld rijksregelingen die ten tijde van de begrotingsbehandeling nog niet bekend waren, maar die toch dwingen om daarop te reageren.

Artikel 3 Omgaan met mee- en tegenvallers

Bij de uitvoering van vastgesteld beleid (en budget) kunnen zich mee- of tegenvallers voordoen. Dit artikel regelt hoe hiermee omgegaan moet worden. Uitgangspunt bij het beheer van het budget is dat het primair gaat om de realisatie van de afgesproken output/ prestaties. De uitvoering hiervan binnen het geautoriseerde budget is daarbij een harde randvoorwaarde.

In dit artikel is aangegeven dat het college een actieve rol heeft om binnen het programma budgetonder- en overschrijdingen op producten te compenseren. Dit artikel werkt in de praktijk effectiever als de budgetten van redelijke omvang zijn en in de planningsfase alle reëel te verwachten uitgaven en inkomsten ook zijn begroot

Het college is gehouden tegenvallers op te vangen binnen de programma's en in alle andere gevallen aan de raad een nieuw voorstel voor te leggen.

Artikel 4 Afrekenregels

De afrekenregels t.o.v. het programma leiden tot de onderstaande afspraken:

Onderschrijding budget programma	Overschrijding budget programma
*Bedrag kan worden toegevoegd aan algemene middelen *Bedrag kan worden ingezet als compensatie voor overschrijding binnen programma	*Indien sprake is van verschuiving/compensatie van budget binnen een programma wordt hierover achteraf gerapporteerd in Berap;
In beide genoemde gevallen wordt achteraf	

Onderschrijding budget programma	Overschrijding budget programma
aan de raad verantwoording afgelegd, via de bestuursrapportage.	
*College wenst bedrag in te zetten voor compensatie van budget(overschrijding) voor een ander programma: Voorstel ter beslissing naar de raad.	*Voor compenseren van een overschrijding met budget van een ander programma: Voorstel ter beslissing naar de raad met goede verklaring waarom de overschrijding niet vermijdbaar is.

Bij overschrijdingen, de jaarrekening en het opmaken van de bestuursrapportage zal volgens bovenstaand schema gehandeld en gerapporteerd moeten worden. Het is vanzelfsprekend dat het uitgangspunt is dat overschrijdingen dienen te worden vermeden.

Afdelingsreserve

De baten en lasten, direct verantwoord op producten binnen programma's vallen onder de politiek bestuurlijke verantwoordelijkheid.

De bedrijfsvoering is de verantwoordelijkheid van de organisatie.

Binnen de bedrijfsvoeringskosten kan een afdeling een frictiereserve vormen. Daaraan ligt het uitgangspunt ten grondslag dat mee- of tegenvallers die ontstaan zijn binnen het personeelsbudget van de afdeling (kostenplaats), ook worden opgevangen/behouden door/voor de afdeling. Van dit uitgangspunt kan afgeweken worden door de directie, wanneer deze meent dat elders in de organisatie een zwaarder probleem moet worden opgelost.

De beschikbaarheid van een frictiereserve biedt de mogelijkheid in te spelen op mee- en tegenvallers alsmede fricties in de bedrijfsvoering, zonder dat dit automatisch leidt tot een nieuwe budgetaanvraag.

Aan de frictiereserve worden enige beperkingen gesteld, zoals:

- het moet gaan om incidentele aanwending;
- de directie dient vooraf toestemming te geven voor aanwending binnen de betreffende afdeling;
- de maximale omvang van de afdelingsreserve wordt, gerelateerd aan de omvang van het bedrijfsvoeringsbudget van een afdeling (lid 5) jaarlijks bepaald door de directie.

Gezien de politiek/bestuurlijke verantwoordelijkheid daarvoor wordt hier nogmaals benadrukt dat het niet is toegestaan dat de uitgaven en inkomsten die behoren bij een product – en dus deel uitmaken van een programma – worden gebruikt voor vorming van de frictiereserve. Voorbeelden van bedrijfsvoeringsbudgetten die (eenmalig en nooit structureel) mogen worden gereserveerd zijn: opleidingskosten, zichtbare besparingen op personeelskosten en dergelijke.

Inkoopresultaten

Inkoopresultaten vormen een onderdeel van de mee- en tegenvallers en worden dus ook als zodanig afgerekend. Inkoopresultaten op exploitatiebudgetten welke leiden tot structurele voordelen en nadelen worden in de managementrapportage aan de directie en het college als meevaller en tegenvaller intern gemeld en leiden altijd tot een wijziging van het budget op productniveau.

Inkoopresultaten op investeringskredieten worden administratief in mindering gebracht op het krediet.

Jaarlijks worden op basis van de kredieten de geprognoseerde kapitaallasten bijgesteld.

Lagere kapitaalslasten binnen programma's worden ten gunste van de algemene middelen gebracht.

Artikel 5 Tussentijdse wijzigingen en de vastlegging hiervan

In dit artikel wordt nader vastgelegd welk soort budgetwijzigingen door wie moeten worden goedgekeurd en hoe deze wijzigingen in de administratie moeten worden verwerkt.

Dit is tegelijk het uitgangspunt voor de aan te passen mandaatregeling.

Artikel 6b De productenraming

Waar de programma's in de programmabegroting vooral een meerjarig karakter hebben is de productenraming gericht op de realisatie in het betreffende begrotingsjaar. De begroting moet daarom vooral gezien worden in de context van de meerjarige programma's.

Artikel 6d De Jaarrekening en het jaarverslag

De functie van de jaarstukken is drieledig:

- het afleggen van rekening en verantwoording;
- het bepalen van het jaarresultaat (hoogte en samenstelling);
- het geven van informatie.

De jaarrekening is de tegenhanger van het financiële deel van de begroting. De jaarrekening geeft een overzicht van alle baten en lasten die in de programma's zijn opgenomen.

De rekening geeft dus het gerealiseerde financiële beleid in cijfers weer; de toelichting bij de rekening zal onder meer informatie over de opbouw van de cijfers, de gehanteerde uitgangspunten/ grondslagen en specificaties bevatten.

Ook bevat de toelichting een analyse van de verschillen tussen de begrotings- en rekeningcijfers.

De programmaverantwoording maakt onderdeel uit van het jaarverslag. In de programmaverantwoording wordt per programma expliciet ingegaan op de beoogde maatschappelijke effecten en de wijze waarop getracht is deze effecten te verwezenlijken. De vragen: Wat wilden we?, Wat hebben we ervoor gedaan?, Wat heeft het gekost?, zijn de centrale vragen die beantwoord moeten worden.